

i Informasjon

RETKOM2160/4160 Nordisk Sakprosa

Høst 2018

Varighet: 10. desember kl. 11:00 til 13. desember kl. 11:00

Besvarelsen skal være 6-8 sider (à 2300 tegn uten mellomrom). Bruk Times New Roman 12. pkt eller Calibri 11. pkt, halvannen linjeavstand.

Faglærer er tilgjengelig for spørsmål i P.A Munchs hus seminarrom 4 mandag 10. desember fra klokken 14.15

Besvarelsen skal leveres som én fil og i pdf-format.

Husk at besvarelsen skal være anonym. Før på kandidatnummer, emnekode og semester som topptekst i besvarelsen, men ikke navnet ditt. Kandidatnummer finnes i StudentWeb.

Besvarelsen skal inneholde kildehenvisninger. Dersom du leverer en besvarelse med mangelfulle eller misvisende kildehenvisninger kan du bli mistenkt for fusk. Mer om kilder og fusk her: <http://www.hf.uio.no/studier/ressurser/kilder/>

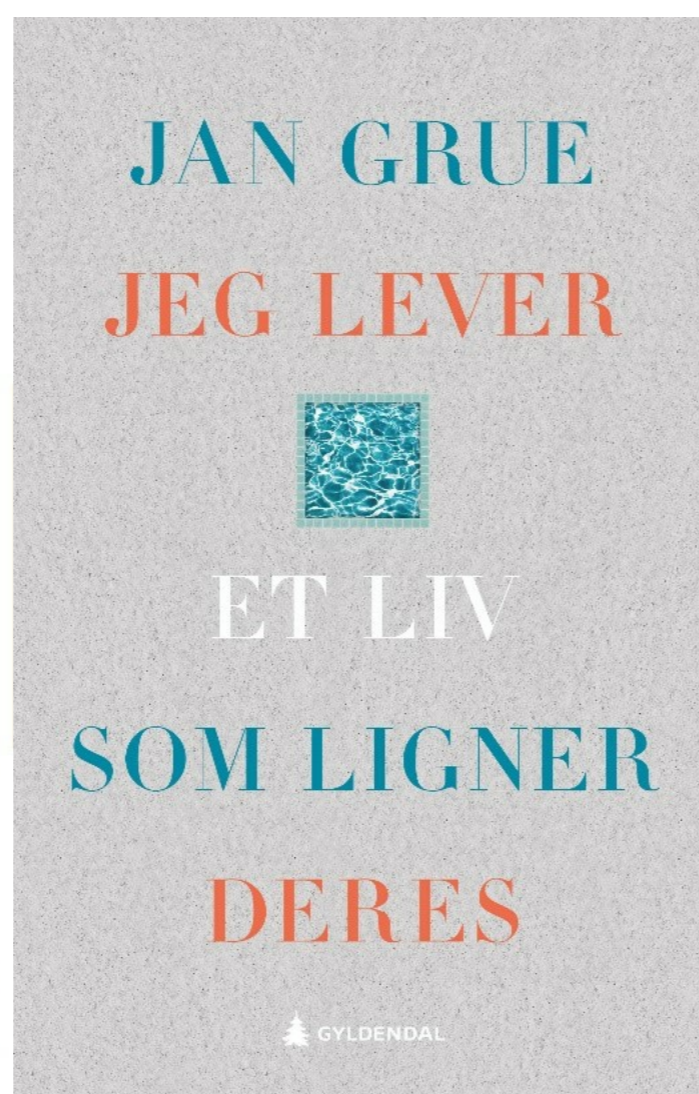
For konvertering fra .doc og .docx til .pdf, se <http://www.hf.uio.no/tjenester/it/hjelp/brukerveiledning/digital-eksamen/eksportere-til-pdf/>

For valg av målform (bokmål/nynorsk/engelsk) og/eller språk: Bruk menyen oppe i høyre hjørne.

Lykke til!

1 Ny oppgåve

TRUDE
LORENTZEN
MYSTERIET
MAMMA
FORLAGET OKTOBER

Gjør en sammenlignende analyse av de to tekstene. Velg én av følgende alternative innfallsvinkler:

1: Sakprosa i norskfaget. Hvordan egner de to tekstene seg til å arbeide kritisk med begreper som fakta, sannhet og fiksjon i norskfaget?

eller

2: Møte mellom ulike stemmer og sjangre. Hvordan virker det flerstemmige og sjangersamspillet i tekstene inn på bøkens virkelighetskontrakt?

Tekst 1:

Trude Lorentzen: Mysteriet mamma, (2013). Oslo: Oktober

Utdrag: Omslag (forside); ss s. 7-32 (paratekst, «Hoppet», «Eskene på loftet») - finnes i kompendiet; ss 137-145 («Guns N'Roses på kasset») - vedlegg

Tekst 2:

Jan Grue: Jeg lever et liv som ligner deres (2018). Oslo: Gyldendal

Utdrag: Omslag (forside); ss 50-53; ss 70-75 – alt som vedlegg

Last opp filen her. Maks én fil.

Alle filtyper er tillatt. Maksimal filstørrelse er 1 GB.

Velg fil for opplasting

Maks poeng: 0

Question 1
Attached

JAN GRUE

JEG LEVER

ET LIV

SOM LIGNER

DERES

GYLDENDAL

vårluft. Der levde Mark O'Brien også, levde det som var livet hans og ikke et livssurrogat.

*

Det kunne vært annerledes. Det kunne alltid vært annerledes. Men hvem hadde jeg vært om jeg ikke hadde en medfødt muskelsykdom? Det finnes levde liv og ulevde liv, og det levde rommer det ulevde slik vannet rommer en luftboble.

Jeg fikk diagnosen spinal muskelatrofi da jeg var tre år gammel. Jeg husker så vidt tiden før jeg tenkte på meg selv som *en som hadde en muskelsykdom*, men det er en kort luke før noe, en dør, en lås, slår i.

Jeg kunne gå, men ikke løpe. Jeg kunne reise meg opp fra gulvet, men bare om jeg hadde noe å støtte meg på. Utendørs, på ujevn grunn, trengte jeg rullestol. Den var frihet, fra å snuble, fra å falle, fra å bli sliten.

Ikke noe av dette var nytt. Slik hadde det alltid vært. Jeg var alltid allerede meg. Usikkerheten handlet om hvem jeg ville bli. Diagnosen min beskrev en såkalt progressiv tilstand, det vil si, vi kunne regne med at den ville bli verre. Eller som det het i papirene fra da jeg var tretten:

Spinal muskelatrofi, type II-III med noe reduksjon av fysiske ferdigheter over de siste år i forbindelse med vekst, likevel rimelig stabil.

[...]

Greier seg ellers bra med kombinasjonen av manuell rullestol, permobil og katapultseter for å komme seg opp fra litt dypere stoler.

[...]

Intellektuelt og sosialt fungerer han bra, men vil i år fremover trenge betydelig ekstra støtte og oppfølging både fra foreldrene og voksne i hjelpeapparatet.

Det er underlig å se seg selv beskrevet i slike vendinger, men dette er notatens språk, klinikkens og institusjonens språk. Det er like mye rettet mot fremtiden som mot nåtiden, og fremtiden er dyster. I dette språket er enhver positiv betraktning midlertidig og forbeholden. Klinikkens og institusjonens språk er depresjonens språk, det forventer lite og håper på mindre.

Jeg hadde et uavklart forhold til disse fremtidsbildene. Når man er tretten, er tanken på å være tyve og ikke lenger kunne gå like fjern som den er fatalistisk. Hva hjalp det om jeg trente, gikk til fysioterapeut, om musklene mine uansett svant hen i sitt eget tempo? Hva kunne jeg gjøre, annet enn å gå til timene?

Det finnes en teori om at deprimerte mennesker er mer realistiske enn andre; de ser verden slik den er.

Verden er full av det trivielle, det smålige, det er den for alle, men det er som verst når man trenger hjelp. Hjelpeapparatet er ikke en magisk anordning, det er en gammel, sammenrasket maskin som bryter jevnlig sammen. Hjelpeapparatet tar ikke telefonen, det forlegger papirer, det går over i ny stilling, det er ikke til stede. Hjelpeapparatets ambisjoner er høye, det strekker sine små armer som antenner mot himmelen.

*

Jeg begynte å skrive fordi jeg trengte et annet språk enn det jeg var tilbudt.

I sin tiltredelsesforelesning ved Collège de France talte Michel Foucault om ordet som finnes før man forsøker å ta det, føre det, før man mislykkes og oppdager at man i stedet blir ført av sted, at ordet fanger.

Michel Foucault *Jeg skulle gjerne ha glidd umerkelig inn i den diskursen jeg må føre i dag, og i de diskursene jeg kanskje i flere år må føre her.*

Slik er det, og slik er det ikke. Jeg vil ikke gli umerkelig inn i den diskursen jeg vil føre her, jeg vil mane den frem, jeg vil merke svetten sile mens jeg utfører dette arbeidet. Denne boken kan ikke begynne før jeg har funnet dens språk, og når dette språket finnes, er boken allerede ferdig, da er arbeidet avsluttet.

Jeg skriver dette under tyngden av papirene, kassetene og permene jeg fikk fra mine foreldre. De står bak meg på kontoret og projiserer sitt gravitasjonsfelt. Det de forteller om, er langt unna, som stjerner, de er strålene som har nådd meg, jeg forsøker å finne ut hvor mye eller hvor lite de kan fortelle om barndommen min – ikke slik jeg opplevde den, slik den ble formet i minnene mine, men slik den ble sett med et annet blikk, blikket utenfra.

Det var ikke disse papirene jeg fortalte Ida om da vi ble kjent med hverandre. Det var ikke gjennom sakspapirer og klagebrev og rettslige dokumenter vi ble fortrolige. Disse dokumentene forteller ingenting jeg har tillit til. Likevel er de i kraft av sin varighet både mer pålitelige og stabile enn min egen hukommelse. De konkurrerer med fotografiene i

albumene jeg har stående i hyllene hjemme, tidstypiske bilder av en barndom på 1980-tallet, men mange av dem utypisk gode bilder, siden min far var og er en habil fotograf, og mange av dem utypiske på grunn av objektene som går igjen i dem, på grunn av rullestolene.

Det er fristende å tro at jeg skriver meg inn *forbi* de kliniske notatene, inn mot en sann kjerne av erfaring. Er det ikke slik vi vil at det skal være, at sannheten, enten den er poetisk eller biografisk, ligger i sentrum?

For eksempel: Det røde huset der vi bodde, foreldrene mine, søsteren min og jeg, var en sveitservilla. Vi bodde i leiligheten som var andre etasje. I avsatsen mellom etasjene lå det boder som hadde vært avtreder, da nattmennene fremdeles kom og tømte dem. Når jeg gikk sakte opp trappene, halte meg fra trinn til trinn, lente meg inntil gelenderet og fant punktet der jeg kunne legge vekten, lurte jeg på hvordan det hadde fungert. Var ikke de som brukte den nederste doen, redde for å få noe fra den øverste doen i hodet?

Rusebussen i nabohagen var et annet mysterium. En rødmalt kassevogn, og på den ene siden, med hvit maling: HVORDAN LURE EN BLÅRUSS TIL Å GÅ HUNDRE GANGER RUNDT BILEN? SVAR PÅ DEN ANDRE SIDEN. Enda så lenge jeg tenkte, fant jeg aldri svaret på egen hånd. Dette var meg som barn. Den gangen var dette spørsmålene jeg grublet over, det var slik de store mysteriene i livet mitt så ut før jeg ble mer selvbevisst, før jeg fikk en sterkere oppfatning av hvem jeg var.

*

Å være rullestolbruker er å bli påtvunget andre mennesker. For å komme seg frem på et smalt fortau, inn forbi en tung dør, må man forhandle seg fram, trenge seg på. Det er å være i veien. Rektor (på den ene skolen, den andre skolen) ønsket ikke å prioritere automatiske døråpnere: De andre elevene hjelper da gjerne til med å holde dørene åpne, og er det ikke fint for dem å lære at de kan hjelpe andre mennesker? Den som stadig blir eksponert for moralske erfaringer, kan også forventes å være til moralsk instruksjon for andre.

Ankeerklæring
til Trygderetten,
2.9.86

Vårt utgangspunkt er at vår sønn, så langt det er mulig med hans forutsetninger, skal ha like oppvekstmuligheter med friske barn.

*

Mellom barneskolen og ungdomsskolen var jeg på min første sommerleir. Den var for dem med sjeldne diagnoser. Oss med sjeldne diagnoser. Denne formuleringen var ikke naturlig for meg. Hvordan kunne det være et *vi* der? Min diagnose tilhørte meg, jeg tilhørte ikke den. Jeg var ikke del av noe slikt fellesskap.

Det er mange detaljer jeg husker fra denne leiren. Jeg husker det for lengst oppskårne brødet. Jeg husker gulostskivene som var tørre rundt kanten. Jeg husker vaflene og saften; jeg husker lukten av institusjonskjøkken og bismaken som satte seg i all maten.

Jeg oppdaget der at diagnoser skaper hierarkier. Jeg kunne gå og jeg kunne snakke uten å sikle eller stamme; jeg var nær toppen. Helt øverst var de som

hadde skjulte sykdommer, de som kunne passere som normale hvis de anstrengte seg. Jeg var ikke riktig en av dem, men jeg var nær nok, på grensen til den innerste sirkel.

Den gangen tenkte jeg på dem som heldige. Senere ble jeg takknemlig for rullestolen, som noen ganger bar stigmaet mitt for meg. Den ble en slags talisman, en beskyttelse. Det er noe annet å være den som bare går rart, snakker rart, å være den som vekker uro.

Samtidig var det en bitter erfaring. Jeg *var* en av de andre, jeg hadde bare unngått å bli oppmerksom på det. Denne leiren *var* for barn som meg, på et eller annet vis hørte jeg hjemme der, jeg tilhørte denne kategorien av barn. Det stemte ikke, men det stemte likevel. Jeg trengte rullestolen min så snart jeg skulle mer enn femti meter av sted, albuene mine rettet seg ikke mer ut enn de gjorde.

Det var en vanlig sommerleir. Vi padlet i kano. Skjøt med pil og bue. Det var en vanlig leir for uvanlige barn. Det var bare litt flere leirledere.

Det var alt annet enn en vanlig sommerleir. Det var en oppsamlingsplass, kurven for assorterte varer. Det eneste vi hadde til felles var noe som ikke kunne sies høyt, verken av oss selv eller av leirlederne. De, som selv var ungdommer, var der for å gjøre godt. De hadde søkt om sommerjobb på denne leiren for å gjøre verden til et bedre sted, for å bringe glede inn i små triste liv. Så fikk de med barn som meg å gjøre, barn som hadde livet sitt et annet sted, som ikke forsto hva de hadde i denne leiren å gjøre. Det må ha vært vanskelig for dem.

Jeg hørte ikke hjemme der. Jeg hadde ingenting der å gjøre. Jeg var omringet av de andre barna, de som siklet og stammet, barna som ikke kunne snakke ordentlig, ikke tenke ordentlig. Var jeg et av disse barna? Hørte jeg hjemme der? Det var ikke noe jeg kunne godta. Jeg stakk meg bort. Jeg leste bøker på rommet mitt. Jeg ville være et annet sted. Jeg var i begynnelsen av tenårene, og leirlederne passet samvittighetsfullt på at vi alle pusset tenner, at vi alle vasket oss.

Erving Goffman *Blant sine egne kan det stigmatiserte individet bruke sine ulemper som grunnlag for å skape orden i livet, men da må han slå seg til tåls med en halvverden.*

Det ble holdt kappløp for rullestolbrukerne. Det fikk ikke hjelpe at alle hadde samme fartsbegrensning på ti kilometer i timen, regulert gjennom Vegtrafikkloven og håndhevet av Hjelpemiddelsen-tralens teknikere. Jeg vant likevel. Jeg var flinkere til å styre. Sagt på en annen måte: Jeg hadde den beste finmotorikken. Om det var en konkurranse, sto den mellom diagnosene.

Jeg hadde med bøkene mine, spillene mine, til sommerleiren. Jeg hadde oppdaget Magic the Gathering. Det var et kortspill som blandet strategi og fantasy, drager, demoner og angrepsformasjoner. Det minnet om rollespill, men man måtte ikke samarbeide. Det handlet om å vinne. Spillet ble raskt forbudt. Det var ekskluderende. Det var for komplisert til at alle kunne være med; barna med utviklingshemming hadde ikke forutsetningene for å spille, derfor kunne ingen spille.

Så traff jeg Cecilie. Jeg husker ikke hvilken diagnose hun hadde, men det var en som ikke syntes; hun var i den innerste sirkel. Sammenlignet med de andre var det ikke så mye galt med oss, og det kan ha vært slik vi tenkte, at vi nesten var normale.

Mine første erfaringer med å være fysisk overlegen husker jeg fra den sommeren. Sterkere enn et annet menneske, raskere, mer presis i bevegelsene. Jeg så sårbarheten utenfra for første gang. Det gjorde meg ikke hyggeligere eller mer empatisk, men det skjerpet appetitten min.

I leiren danset vi sammen, Cecilie og jeg. Vi fikk ikke lov til å være alene på rommet så sent på kvelden, det var leggetider. En jente med Downs syndrom var opptatt av at vi var kjærester, slik en lillesøster ville vært det. Vi kunne ikke lukke døren. Det var ikke lov å stenge noen ute, ekskludere noen.

Cecilie var liten og tynn, som meg. Jeg husker armene hennes, den nesten flate brystkassen hennes. Vi kunne gå, begge to, hun lenger enn meg. Inne i bygget gikk vi ved siden av hverandre. Nede ved vannet kjørte jeg i rullestolen mens hun gikk ved siden av meg. Jeg trivdes bedre med å ha henne gående på venstre side. Da kunne jeg holde henne i hånden. Min høyre hånd trengte jeg til styrespaken. Vi gikk tur langs vannet, før leggetid. Vi sto ved vinduskarmen, ved de tynne støvete institusjonsgardinene. Jeg hadde en tung svart T-skjorte med et innvevd eller preget mønster, som jeg tok av meg. Jeg skammet meg ikke over kroppen min, ikke der. Det var nesten som å ta av seg klærne på et sykehus, og det hadde jeg gjort mange ganger.

Så var det over. Vi var i Oslo igjen; Cecilie bodde bare en T-banetur unna meg. Men vi var i den virkelige verden. Jeg ville ikke være kjæresten hennes der, jeg ville ikke engang være vennen hennes. Lenge skammet jeg meg over dette, så, på et tidspunkt, ble jeg bare trist av å tenke på det. Jeg ville ikke være kjæresten hennes fordi alle vennene mine var normale. Jeg kunne også være normal, nesten, så lenge det bare var meg.

Erving Goffman *Selvet må ikke bare tilbys, det må godtas.*

I leiren var alt gjennomskiktig. Alt var tilgjengelig for de voksnes blikk. I leiren fantes det ikke terskler. Alle møblene hadde hjul, så de kunne trilles inn og ut av rommet. Gardinene var flortynne og hadde stygge geometriske mønstre. Solen sto opp og alle våknet for tidlig.

Leiren var ikke for ungdom, den var ikke for mennesker, den var for pasienter, for brukere. Den var velment, den var velregulert, den var et uttrykk for velferd og omsorg. Den lå permanent i skyggen av det andre livet, skyggen av unntakstilstanden. Den var det rommet, med Giorgio Agambens ord, som åpnes *når unntaket blir regelen*

Jeg dro ikke tilbake dit. Men et godt minne tok jeg med meg, minnet av å danse med Cecilie. Dansegulvet var rigget opp i kantinen. Cecilie og jeg danset, sakte, jeg på mine ustø bein. Akkurat der, på dansegulvet, midt mellom de andre barna og ungdommene, de som vaklet og siklet og stammet, åpnet det seg et lite rom, en liten stund. Vi vaklet i vårt eget rom, et rom der mine erfaringer var det eneste som betydde noe, mine og Cecilies. Kroppene våre var i berøring med hverandre, og

hun og jeg beveget oss sammen, det var en erfaring som ikke tilhørte noe annet, som utgjorde sitt eget sted, sin egen tid. Min sterkeste følelse av *kairos* til da, følelsen av å åpne et rom i tiden, som like etterpå, da vi gikk langs vannet, da jeg spurte om hun ville være kjæresten min.

Slike steder er hinsides alle andre steder, selv om de befinner seg i den virkelige verden. Fordi de er absolutt forskjellige fra alle stedene de reflekterer og taler om, skal jeg kalle dem heterotopier, til forskjell fra utopier. Michel Foucault

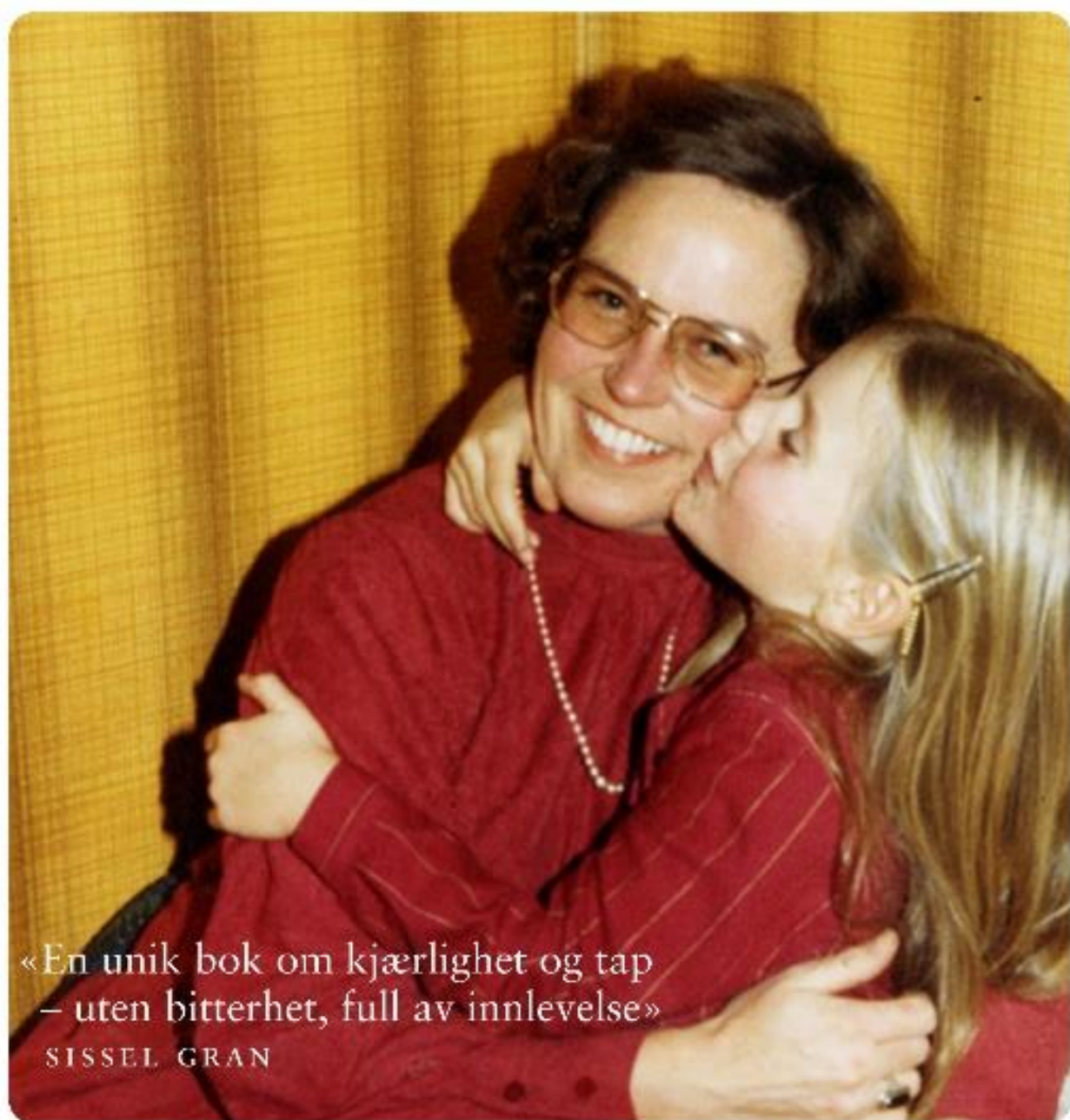
*

Dans er magisk. Det er noe privat midt i det offentlige, det er noe hemmelig som finner åpenlyst sted. Jeg er ikke flink til å danse. *Flink* er ikke et relevant ord; jeg kan så vidt bevege meg i takt uten å falle. Jeg danset noen ganger på videregående, jeg falt i bakken noen ganger.

Det er på sommeren i Bordeaux og Idas fetter skal gifte seg. Vi er nyforelskede og har fløyet dit fordi vi kan gjøre slike ting, vi kan bestille billetter til Frankrike og bare reise dit, dra i et bryllup. På Charles de Gaulle blir jeg forsøkt båret og mistet i bakken, det tilgjengelige toalettet på flyplassen tar det en halvtime å få låst opp, i den lille landsbyen dytter Ida meg rundt i den manuelle rullestolen mens vi blir stadig varmere og mer irritable. Alt dette er detaljer. Vi kjører oss vill på veien tilbake til flyplassen, vi blir spist opp av insektene som holder til ved den lille elven der hotellet ligger. Alt dette er uvesentlig, for selve bryllupskvellden danser vi på en plattform av tre, under åpen

TRUDE LORENTZEN MYSTERIET MAMMA

FORLAGET OKTOBER

«En unik bok om kjærlichkeit og tap
– uten bitterhet, full av innlevelse»

SISSEL GRAN

når den ville ha mat. Den kunne ikke slutte med det, selv om jeg dro på et slags utvidet helgebeseøk til pappa.

Hjemme var der mamma og Pussi bodde. Jeg flyttet ikke fra henne på ordentlig.

Guns N' Roses på kassett

Påsken 1989 var beredskapen høy i Norge. Ni tusen hjelpekorpsmedlemmer, hundre lavinehunder og et tretti-tall helikoptre sto parat over hele landet. Snødybdene varierte fra flere meter til snaue førti centimeter. Nedbør og sterk vind de siste dagene hadde ført til stor skredfare i nordvendte hellinger i fjellområdene i Sør-Norge.

Norske lavinehunder. Hovedredningssentralene. Alle var i sving. Alle ville gjøre sitt ytterste for å hindre at liv gikk tapt. Norges Røde Kors skulle alene nedlegge hundre tusen arbeidstimer, fordelt på 280 vaktposter. Og det var ikke bare i fjellet de hadde økt beredskapen.

Som Aftenposten meldte midt i påskeuka:

«En påsketom by skaper følelse av isolasjon for dem som blir igjen når 'alle' drar til fjells. For første gang har derfor 25 lokallag i byene planlagt arrangementer, telefonvakt og transporttilbud for hjemmesitterne.»

Norge virket tryggere enn noensinne.

Men det var ikke i Norge mamma befant seg. Hun var blitt med «vennen», som hun kalte ham, denne kjæresten, på en forskningskonferanse i London. Det var i forbindelse med jobben hans.

Jeg var med venninnen min Kjersti og moren hennes på hyttetur til Folldal, ved foten av Rondane og Snøhetta. Vi hadde en fin uke over tregrensa, langt unna telefon. Kvikk Lunsj og appelsin i solveggen. Litt ski. Yatzy om kveldene. Så kjørte Kjersti og moren hennes meg hjem. Eller, hjem og hjem. Da vi nærmet oss Eidsvoll, sa jeg at de kunne slippe meg av borte hos pappa. Det var fortsatt hemmelig for alle at mamma var syk.

Han sto utenfor garasjen og ventet da de svingte inn på gårdsplassen. Pappa virket ivrig som vanlig. Hendene halvveis stukket ned i bukselommene, hutrende, i bare tøfler. Men ansiktet hans var annerledes. Jeg hadde vært bortreist en hel uke, vi hadde ikke snakket sammen på telefon, likevel smilte ikke pappa da han så meg.

Det var rart, husker jeg at jeg tenkte.

Jeg hoppet ut av bilen, glad og fregnete. Pappa smilte fortsatt ikke.

«Det er mamma», sa han. «Vi må reise til sykehuset på Lørenskog med én gang.»

Det var fire måneder siden mamma oppførte seg helt friskt. Nå hadde hun prøvd å ta livet sitt for første gang. Jeg husker ikke ordrett hvordan pappa fortalte om disse grusomme hendelsene. Prøvde han å si det skånsomt og indirekte, med lange setninger? Jeg tror ikke det. Jeg tror han sa det ganske direkte. Det som hadde skjedd i løpet av påskeuka var umulig å pakke inn i snilt språk.

Mamma hadde forsøkt å dø. Ikke én, men to ganger. I to forskjellige land, i løpet av tre dager.

Hun klarte det ikke. Hun levde ennå.

Pappa og jeg lette etter ord for å trøste hverandre på vei nedover E6, mot sykehuset.

Hun hadde ikke kastet seg foran T-banen i London. Bare inntil den.

Hun hadde svelget en dødelig dose med medisiner.

Men hun hadde ikke lagt seg rett ned for å sovne inn.

Hun hadde ringt søsteren sin først.

Var det et rop om hjelp? Mamma kom hjem fra London med brukket kragebein. Men to dager etter hadde hun forsøkt å forgifte seg selv, med alt hun hadde av piller.

Legene rakk å pumpe henne før hjertet sluttet å slå. Hun ble kjørt med blålys og sirener til SiA, og så – innlagt på lukket avdeling.

Tre dører måtte låses opp før jeg var hos henne. Pappa ble med inn, men holdt seg i bakgrunnen, jeg tror han snakket med en lege, en mann med hvit frakk og kulepenner i brystlomma.

Herfra går det i sakte film i hukommelsen min: Mamma, subbende mot meg i korridoren. Den ene armen i fatle. Blikket ned. To kassetter i hånda.

Før hun dro til London hadde jeg ønsket meg dem. Guns N' Roses, fra den store platebutikken på Oxford Street. His Master's Voice. Jeg hadde bedt henne om å kjøpe kassetten akkurat der. Hun må ha gjort det før hun gikk ned til T-banen.

Guns N' Roses kjentes bare så altfor, altfor mye der i korridoren, husker jeg. Når jeg tenker tilbake på dette øyeblikket, er det som om jeg ser oss begge utenfra. Som når kameraet på film zoomer utover og liksom stiger opp mot himmelen. Eller som om det var jeg som

var død, at sjelen min var i ferd med å stige ut av kroppen og så ned på oss, to fortapte mennesker på et lino-leumsgulv.

Jeg tror jeg har tenkt denne scenen i filler gjennom alle årene som har gått. Jeg har spilt den av i hodet om og om igjen. Helt til VHS-båndet floket seg og DVD-en ble full av hakk og riper.

Nå leser jeg for første gang om påsken 1989 på papir.

En versjon av historien jeg aldri før har kjent til. Mammans egne ord til legene, gjenfortalt av raske fingre på personalrommet.

Fra psykologens journalnotat:

30.03.89

Pasienten har etter utskrivelsen 08.02.89 gått til behandling hos psykolog på hjemstedet. Hun har hele tiden vært deprimert og følte sterk insuffisiens fordi hun ennå ikke var arbeidsfør. I påskeuka reiste hun sammen med sin venn til London, mens datteren var hos faren. Vennen skulle delta på en kongress og var opptatt på dagen.

Hun vandret omkring i London og mistriivdes. Gikk fra kafé til kafé og røykte og syntes at hun ikke fikk til noe. Hun følte seg totalt mislykket og begynte å tenke på suicid. Hun la planer og bestemte seg for å kaste seg foran toget. 22.03 skrev hun avskjedsbrev til vennen hvor hun ba om at han skulle framstille det som en ulykke. Hun gikk ned på undergrunnsstasjonen, satte seg ned på perrongen og iakttok togene. Selv tok hun fart mot et innkommende tog, men ble slengt tilbake

på perrongen. Det vakte en del oppstyr, hun var ved bevissthet, hadde smerter i hodet og klarte likevel å reise seg ved egen hjelp. Det ble tilkalt lege og hun ble sendt til St. Marys hospital hvor hun ble hentet av vennen, som leverte avskjedsbrevet ulest tilbake.

Dagen derpå reiste de tilbake til Norge. Hun overnattet hos vennen og han gjorde seksuelle tilnærmelser uten å ta hensyn til hennes sinnsstemning. Resten av påsken skulle han tilbringe hos sine barn, til tross for at han hadde fått beskjed om at hun ikke burde overlates til seg selv.

Tross en clavícula fraktur kjørte pasienten vennen til Oslo. Derfra fortsatte hun til Eidsvoll for å hente tabl. i den hensikt å reise tilbake til vennens hus for å intoxikere seg der, hjemme hos ham. Hun hadde ikke nøkkel og tok derfor for sikkerhets skyld med en hammer. Hun knuste en rute i inngangsdøra for å komme inn. Hun hadde 50 Vival og 30 smertestillende. Før hun tok tablettene, ringte hun sin søster på Ringerike i håp om å få en invitasjon. Da invitasjonen uteble annonserte hun at hun ville intoxikere seg. Hun la seg i senga og tok tabl. Søsteren hadde imidlertid alarmert politi og legevakt.

Da disse kom fant de pasienten og ga henne et brekkmiddel før hun ble kjørt til SiA. 26.03. ble hun overført til lukket avdeling som fortsatt suicidal.

Etter å ha lest journalen får jeg en helt ny film inne i hodet. Jeg ser mamma for meg virrende rundt i storbyen.

Gjennom Londons trafikk og larm, alle de fremmede gatene. Hertet hennes må ha hamret, forestiller jeg meg, kanskje snørte det seg i brystet hennes, himmelen ble svart. Og det fantes ingen utvei. Hun hadde forvillet seg inn i et mørke det ikke gikk an å komme ut av, trodde hun. Ramla ned i et hull av håpløshet.

Så lot hun rulletrappa sluke seg ned i undergrunnen. Der nede ble det enda verre.

Alle menneskene. Vindene som blåste gjennom de trange tunnelene. Pendlere og turister som sikkert skubbet borti den forvirrede kvinnen som ikke var på vei noe sted.

Jeg vet ikke hvilken t-banestasjon mamma sto på. Men der på perrongen må fortvilelsen ha blitt uutholdelig. Hun skulle ikke i den ene retningen, hun skulle ikke i den andre. Hun sto midt i et mylder av mennesker, de var på vei til jobb og hjem og butikker og kinoavtaler og museum.

Noen kan ha lagt merke til den bleke kvinnen, et stivt blikk bak en hvit brilleinnfatning. Jeg forestiller meg at hun var til irritasjon, hun sto jo sikkert i veien for folk, forstyrret flyten.

Jeg forsøker å kjenne det i meg selv, dette som må ha vokst i mamma. Kaoset innvendig, kaoset utvendig. Som om noen skrur opp volumet på et stereoanlegg som spiller verdens verste musikk. Høyere og høyere. Og enda høyere.

Helt uutholdelig høyt, skrur de musikken, forbi punktet der både høyttalere og trommehinner sprekker og naboene tilkaller politiet.

Så blir jeg fjorten år igjen og ser henne komme mot meg med Guns N' Roses-kassetten på sykehuset. Det stive, mimikkløse ansiktet hennes. Som en maske med et skremt uttrykk. Permanentkrøllene. Flatklemte i bakhodet etter søvnløse netter. Store pupiller bak brilleglassene. Hun liknet overhodet ikke på en dame som eide et tigerantrekk mer. Ikke på noen inspektør på en skole heller. Ikke engang på moren min.

Ingen av oss klarte å si noe, lufta var for tjukk, det var ikke plass til ord. Vi ble bare stående der i korridoren, på innsiden av de tre låste dørene. Hikstende.

Jeg husker brevet jeg hadde med meg til mamma, skrevet i all hast. En bønn på rosa brevpapir om aldri, aldri å gjøre noe så dumt igjen. Det måtte hun love meg.

Med binders til arkene hadde jeg festet det fineste bildet som fins av oss, det der jeg sitter på mammas fang på førtiårsdagen hennes og kysser henne på kinnnet.

Det er noe med fargene i det bildet, det oransje søttitallstapetet, de matchende vinrøde blusene våre. Vi omfavner hverandre, armen min rundt nakken hennes. Øynene hennes, gjennom brilleglassene. Uten frykt, bare frydefulle. Og smilet. Det er ikke til fotografen, selv om hun ser rett inn i kameraet. Nei, det lattermilde smilet er til meg, den eneste ungen hennes, et enebarn som forguder alenemoren sin, som presser leppene mot kinnnet hennes, med lukkede øyne, mens jeg sannsynligvis lager en høy koselyd.

Mmmamma'n min.

Det bildet er oss, alt vi hadde sammen, fanget i én eksponering. Det virker umulig å forestille seg at disse to menneskene ikke skulle være lykkelige for alltid.

Det ville bety noe for mamma å få dette bildet nå. Det var jeg sikker på. Tigerringen på hånda hennes var godt synlig på fotografiet. Hun hadde den fortsatt på seg, selv om hun var psykiatrisk pasient på lukket avdeling. Nå måtte hun sette ringen over på venstre ringfinger og henge bildet over sykehussenga si, sa jeg til henne.

Dette måtte hun ikke glemme. Hun hadde mye å leve for. Hvis hun ikke kunne huske noen andre grunner, måtte hun holde fast ved denne ene: Meg.

Det var ikke enkelt å få gitt brevet til mamma. Jeg kunne ikke bare komme der og levere det til henne. Selv et halvt liv seinere ser jeg tydelig for meg sykepleieren som tok den rosa konvolutten ut av hånda mi og inspiserste innholdet. Hun brettet ut arket, tok av bindersens bildet var festet med, holdt den opp foran øynene mine mens hun ristet på hodet.

«Binders? Moren din kan ikke ha noen binders når hun er på lukket avdeling, vet du.»

Jeg forsøkte å klemme mamma akkurat som på bildet, men snuste ikke lenger inn det søte og trygge. Hun hadde fått noe beskt over seg. Lukta av institusjon, tenkte jeg. Brun saus. Ihjelkokte poteter. Gul saft i glass med sugerør. Og det var ikke bare disse luktene, som på et aldershjem. Det luktet noe annet av henne også. Noe som satt i huden. I porene.

Jeg skjønnte ikke hva det kunne være da. Først seinere har det gått opp for meg, når jeg har vært tett på andre syke mennesker. Og nå, når jeg leser i journalen, ser jeg forklaringen svart på hvitt: Mamma luktet medisiner. *Fluanxol*, *Sarotex*, *Vival*, *Halcion*, *Haldol*, *Diazepam*, *Digitoxin*, *Isoptin*, *Trilafon*, *Truxal* og *Tolvon*. En kjemisk, ekkel dunst.

Bør jeg kontakte «vennen», nå, over tjue år seinere? Denne mannen som var sammen med henne i London, men som samtidig ikke var nær henne i det hele tatt, sånn mamma gjenga hendelsene i terapi like etterpå?

Jeg har bare mammas versjon av hva som hendte, fortalt under påvirkning av medisiner, i en ustabil sinnstilstand. Jeg må tvinge tankene mine til å sondere alternative forklaringer. At hun kan ha misforstått. At tilnærmelsen hans kan ha vært et klossete forsøk på omsorg, en uskyldig omfavelse, eller at han faktisk ville ha sex, men at det var for å trøste, en bekreftelse på at hun fortsatt var attraktiv. Skal jeg ringe ham, en gammel mann som i dag må være over åtti år gammel, og spørre om det stemmer at han forsøkte å ligge med moren min i 1989, rett etter at hun hadde kastet seg mot T-banen?

Jeg får meg ikke til å gjøre det.

Jeg vil ikke. Av hensyn til ham. Av hensyn til meg selv.

Isteden bestemmer jeg meg for å fjerne navnet hans og stedet han bodde, fra denne fortellingen. Å skrive ham ut av historien min, ut for godt, av det livet mamma og jeg hadde sammen.

Han har uansett aldri vært en del av det.